

GÅ IND I BILLEDET

Martin Johansen

Dette essay er genoptrykt fra Politiken, 25. august 1979. Det handler delvis om oplevelsen af billedkunst, men først og fremmest om selve forestillings- og indlevelsesevnen som en grundlæggende dimension i tilværelsen. Udvidelsen af det snævre rum, der foreligger her-og-nu, til andre steder, andre tider, andre måder at være til på. Hermed understreger denne lille artikel, at kunst ikke alene handler om den kreative evne hos nogle udvalgte kunstnere til at skabe kunstværker, men lige så meget om den skabende kraft, der er knyttet til forestillingsevnen hos det såkaldte publikum.

Der er mange måder at være dagdrømmer på. Mon nogen vil høre om en af dem? Jeg kommer ind i billeder, langt ind. Når jeg ser på et maleri eller et fotografi – og har lidt ro på mig, det er meget vigtigt, så begynder det med, at jeg simpelt hen føler billedets indhold og glemmer det hele ellers. Fotografiet, eller hvad det nu er, slår så armene om halsen på mig ganske langsomt og meget inderligt. Og så er jeg der. Og når jeg skal ud, trækker jeg bare hovedet ud – af en ørken f.eks., som om det var en sweater.

Størrelsen på billederne spiller ingen rolle. Jeg har været i et par stykker, der ikke var meget højere end en returbillet København/Helsingør, f.eks. engang en tur ind i et farvefotografi i en bog om noget flora. Det var sådan en skærmpilante, som groede ved Middelhavet, helt i lavendel bagved blomsten og en olivengrøn kyst. Jeg kan ikke huske navnet, bare at jeg lå på knæ for væksten og sødmede. Og jeg har været langt inde i et overføringsbillede på et schwarzwald-ur! Ja det var da højst som mærkaten på en lille tændstikæske. Det trak mig ind det billede på urskiven. Hvor kan jeg huske det. Roen, jeg vil måske snarere sige langsomheden, det havde – og så sommeren. Der var en charabanc, som knitrede hen foran et gæstgiveri lige op ad dolomitagtige klipper med buske på. Og en tunnel henne til højre. 'Neugrund alter Waldkater' stod der under maleriet. Folk var i tøj fra 1840'erne, to mænd sludrede på en sten i den udtørrede flodseng foran vejen. Jeg delte lidt sommer, lidt langsomhed med dem. Nu har jeg glemt, hvordan jeg egentlig kom ud igen. – Nå jo, det var vist noget med nogen, der spurgte om, hvad klokken var på tysk. Så blev jeg forvirret. Det kom så pludseligt. Jeg gav mig til at tænke, og så kunne jeg slet ikke fatte, at de spurgte. Vi stod jo på et ur! Og så var jeg ikke mere i billedet.

JEG VED DA GODT, det er længsel – og flugt. Indbildningen udvider hverdagen. Den er et levende væsen, der lokker lige bagved den, et løjerligt et, sammensat af slentren, godt vejr, god tid, psykisk overskud, åbenhed for verden og sammes imødekommenhed. Og som undertiden blinker til en med to rødvinsøjne. Man vil så gerne mærke 'det runde' det langsomme, det milde – i en siksakket, stikkende tilværelse. Tænk, at det så er billeder, man tyr til. Jo, men det behøver ikke være det eneste. Troen på, at man ville være lykkelig dér, hvor det og det billede er fra, hører med, eller rettere noget om, at man slet ikke kan være lykkelig hér uden at drømme sig anbragt dér. Mon ikke mange har det sådan, når de kikker på deres billeder på stuens vægge?

Store billeder, rigtig store, træder jeg aldrig ind i. Man er aldrig alene med sådan et. Store billeder hænger på museer. Der står som regel en kustode eller også kan der komme en hvert øjeblik. Jeg er heller aldrig nået ind i et havbillede, af gode grunde. Storm- og skibbrudsbilleder, nej tak. Ejheller i billeder fotograferet fra kirketårne, balloner og flyvere. Det ville jo være rent selvmord, et styrt ganske simpelt.

NU ER FORHOLDET også det, at når det er begrænset, hvor man har mulighed for at rejse hen, og når man desuden har indset, at der er steder, man aldrig kommer, fordi livet ikke slår til længere, så er det faktisk en god erstatning at gå ind i billeder. Jeg har været inde i mange efterhånden. Og der er nok at bruge af. En flodbølge af illustrationer. Tænk, hvad der produceres i vore dage, og hvor få der var engang. Det er også billigere: hvert år i sæsonen dyrker jeg meget min lille specialitet. Jeg har såmænd været på den kinesiske mur, jo, jo! De kan regne med, der var koldt deroppe. Det var noget med stor trøje og halstørklæde mod vinden fra bjergene. Men jeg mindedes hele tiden dr. Johnsons råd til en tøvende far om endelig at rejse over for at se denne mur. –

'Tænk på Deres børn herhjemme'. Hvad der netop holdt denne far tilbage. 'Jamen børn af en far, der har gået på den kinesiske mur, er helt anderledes stillet. Jeg mener det alvorligt min herre'.

Murens blege porcelænsblå vil jeg aldrig glemme. Og så lugtede der af lak, er det ikke utroligt? Af rigtig kinesisk lak. Det hang over højderne. Jeg kan huske hestene vrinske støvet på den mongolske side af muren. Ok, jeg har da været på Lampedusa og i Andesbjergene, under en kondor med spraglede bånd ved klørerne, – på Montparnasse i Paris, på et postkort, dengang min far kom i værtshusene. Her kan jeg huske et langt kakkelovnsrør på skrå gennem et atelier med 'souplete', en afsats under loftet til at sove på, – og så forresten et lokomotiv der hang ned mod gaden fra en station højt oppe ligesom et slagtet dyr, på et andet kort. Der havde været noget galt med bremserne og stopklodsens for enden af skinneerne. I Røros har jeg været, mens sneen lå op til første sal på træhusene i gaden. På en koldgrøn klippeglad lige ned i Nordatlanten. Det var Færøerne. I et geografisk magasin. Nævn mig et sted, og jeg har været der. Eller også kommer jeg der ligestraks. Ja, og billeder fra alle mulige tidsaldre

har jeg besøgt. En malet bogminiature fra 1400-tallet. Den blå eng langt tilbage i motivet. Set gennem et smalt vindue og malet med eet penselhår. Og engang i et abstrakt maleri af Kandinsky, hvor det hele tiden lød som på et metalsliberi.

NOGLE GANGE bliver det enormt livligt at være inde i et billede. Der sidder man forleden og åbner et nyt nummer af UNESCO-bladet. Det handler altså om, at der må gøres noget for Venezia lige nu, ellers forsvinder det. De ved alt det med flere århundreders tons duemøg oven på loftsmalerierne, paradentosen i pæleværket under vandet, skimmel på fresker, svovl på statuer, og den årlige trediedels centimeter byen synker. Og så pludselig blader jeg frem til billedet af venetianere, der forsøger at løbe på skøjter på lagunen i byens nordlige udkant i den bitre vinter 1708. Sådan over til øerne San Cristoforo og San Michele og tilbage igen. Hvad mener De? bare tanken. Te sig der ligesom i Amsterdam, hvor jeg heller ikke har været om vinteren. Nej, hvor var det dog dejligt at kikke på det. Sval indånding, bælgvanter, hutren og kridtede farver, Frostens hang foran byen som klangen af en sopran i en katedral. Og det var jo tydeligt, at de mennesker ikke kendte meget til brugen af frossen sø. En munk ravede og faldt på isen, lidt terradisiena blev klemt ud på en grå palet. Der sås en masse tabte hatte på billedet. Næsten alle lå eller stod og skulle samle en op.

Og der var jeg selv midt på den store flade! Skøjternes hvæsen, en hånd på den vandrette ryg, spildevand fra øjnene, lange tag. Jeg'et, der plejer at sidde retiré oppe i hovedet og træffe blege bestemmelser, hoppede ud af kraniet og huserede i kroppen, så hele mig blev til jeg. Ja kom så. Udenom en syg dame der skubbes i en legevogn – øjne der har givet op og ligner en fejlbrænding. Indenom en båd der stages og trækkes med en snublet mand ved den ene ræling. Imellem en hat og dens ejermand, og dens ejermand og en maske, rutschet fra fjæset. En næse kurer åbenbart lige så godt som en skøjte. Det sner med små og store krystaller. De små klistrer på kinderne som spindelvæv. De store kanter husenes tage, rammer vinduer og balkoner ind. Langt nordude sætter en sortblå snesky en klumpfod til isen. Inde om mig klimprer fruggene cembalo-agtigt gennem luften. Pas på armene mand! Alle de oprakte hjælp-mig-dog-arme, balance-arme, juble-arme, gudfaderbevares-arme. Det er jo ikke nogen opera, venner, selvom to rasende mænd spyrr recitativer efter mig. – De har også været i Italien, ikke? Nu motionerer vi allesammen på verdens mest erotiske måde, må se at vænne os til det.

– Jeg kan forresten slet ikke løbe på skøjter.

Telefonen ringede. To dage senere var jeg så inde hos Rembrandts hellige, men jo bare hverdags-familie på et postkort fra en veninde i Amsterdam, – bare lige indenfor. Jeg blev i mørket foran i stuen tavs som et fnug. Sank spyttet. Alt hvad der er varmt, egentligt, var derhenne i lysets telt, hos den gamle kone ved roden af sin egen slagskygge op over væggen, hos barnet der sov i en vugge på gulvet under tæpper, tæpper, hos moderen

som læste højt med ryggen så meget imod mig, at jeg ikke kunne se hendes ansigt. Vinteren hørtes udenfor skodderne, vindens virrende kviste og engang imellem tykke grene groede ind gennem sprækker og rakte mig træværkets lugt og ovnsens, de tykke klæders –. Jeg lyttede til moderens stemme. Bare jeg kunne være her altid, bare alt gik i stå. Jeg blev svullen i ansigtet, rystede af eruption – så stille jeg kunne for ikke at forstyrre dem. Hele mit liv var betydningsløst over for dette. Tag det ikke fra mig. Tag det ikke fra mig.

Ja, sådan har man det engang imellem. Det skulle De tage og prøve, det med at gå ind i billeder, Hvor kan man opleve ved det. Nu taler man så meget om meditation, det kan hjælpe på stress. Jeg bruger det her.

Men der er jo billeder, man aldrig vil sætte sine ben i, fordi man krymper sig ved at se på dem, billeder der er som en økse, pas på dem. Da jeg var lille, var det Rubens' maleri af dommedag, og Dürers af Ridderen, Døden og Djævelen, som jeg kom over i en kunsthistorie på mors boghylde. Jeg måtte lære at magte dem. – Men da jeg blev voksen, et fotografi af en lille jødisk dreng med kasket foran et tysk gevær i Warszawas ghetto. Hans arme forlangtes rakt op. Og et andet af en mor med sit barn gemt under et tæppe. Dets fødder med sko og strømper stikker ud forneden. Hun står på en mark foran en sigtende tysk soldat, ser den anden vej, kan ikke tage imod projektilet med blikket. Aldrig forvindes synet af ondskabens portræt. Disse billeder har jeg tænkt på i alle de år, der er gået, siden jeg så dem. Jeg behøver ikke at se dem mere. De er blevet min kirke. Sortere end alle ord, nærmere undergangen end noget, jeg kan sige om dem, og egentlig er man for lille til at beskrive dem.

Nå, Så FALDER man befriende over familiealbummet med gamle, knækkede fotos. Ens far ved en cigaretautomat i Tivoli. Mor bader ved Stængehuset. Man har kun sin rod at holde sig til, når det kommer til stykket. Se der, et billede af dig selv som dreng. Jeg holdt op med at blade. Så tænkte jeg, kan man være sammen med sig selv som lille? Det havde jeg faktisk aldrig prøvet før. Hvor var det en mærkelig fornemmelse at gå ind til ham. Jeg tror ikke, jeg har bevæget mig så langsomt før. Min hånd var for munden af forknythed. Han var helt rolig. Stirrede klart på mig, lod mig røre ved sig. Han var varm! Ja selvfølgelig. Sad der og tronede – reddet af dr. Hertz fra en tarmslyng, skærmet af sin fars nænne venner, endnu ikke slået i skolen, salig af kindklap og løft ved forældrenes sel-skaber, op til parfume fra dameører, ukendt med rædsel og med at gøre fortræd, sikker på at alt bliver godt.

Og her er jeg så. Dig som voksen og prøvet. For en gangs skyld går jeg ikke på opdagelse i motivet. – Dav.

– Er du børnelokker?

– Altså, ved du nu hvad – jeg er jo dig for faen. Hvor er romervognen af tin – og vandfarverne? Far har lovet, vi skal ud at ro i havnen i morgen med lille 'Klara', modelskibet. Han sætter hende ud ved B&W og stiller det spinkle ror, mens arbejderne gloriøse kommer fra kajen. Du kan se, jeg ved

det hele. Mor snabler chokolade inde på Å Porta imens. Du har pjækket i dag, der var udsigt til regnetime, ikke? Så fik du 'vokseværk' imorges. Måtte ligge lidt under et tæppe, ha-ha, inden legetøjet blev frigivet. Kan du ikke lægge din hånd på min skulder? Hvor er det godt at se dig, Nå, hvordan gik det så? spørger du mig selvfølgelig.

Du drømmer ikke om, hvor alting blev anderledes, end du tænkte og følte. Lad mig blive hos dig.